

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

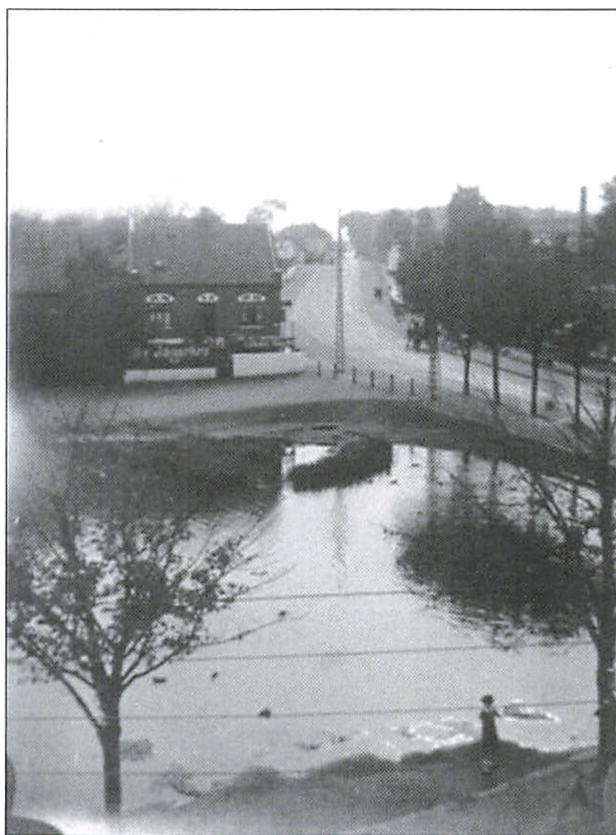
NR. 101, JUNI 2015

ISSN 1395-6744

NYT FRA LOKALHISTORIEN

UDGIVET AF LOKALHISTORISK SELSKAB FOR BRØNSHØJ, HUSUM OG UTTERSLEV

Utterslev Gadekær med Ny Jægerkro og Utterslevvej, ca.1935

NYT FRA LOKALHISTORIEN udkommer fire gange om året. Eftertryk er tilladt efter aftale og med kildeangivelse. Bladet modtager meget gerne indlæg fra medlemmerne, men redaktionen påtager sig intet ansvar, hverken for indhold eller for korrektur.

Redaktion: Thomas Viggo Pedersen (ansvarsh.).

Indhold

Karl Larsens tragiske død	side 3
Erindringer fra Utterslev 1933-1940	side 7
Kaffehandlen Galla	side 21
Besøg på Brønshøj Skole	side 24
Berømte fra lokalområdet: Jørgen Ryg	side 26
Spionpenge og kirkebyggeri	side 29
Spørgehjørnet	side 30
Husum og sigøjnerne	
A/B Godthåb	
Asger Fog 1920-2015	side 35
Kort nyt	side 36
Billedaften	side 37
Møder og arrangementer	side 38
Kontingentbetaling	side 39
Adresseliste	side 40

Utterslev Torv har vi set mange artikler om i de senere år, og Ole Knudsen viser her i den første af to artikler om torvet, at han er rigtig god til at huske – og til at fortælle. Ellers er der så meget indhold i dette nummer, at der jo ikke er plads til at skrive mere her. Punktum.

Pressedækningen af Karl Larsens tragiske død og den polemik om trafikken den udløste

af Svend Ole Nielsen

Klokken var lidt over 5 om eftermiddagen lørdag 11. juli 1931, da Karl Larsen langsomt gik ud af hospitalsgården. Han havde netop været inde at besøge sin kone, Mimi Larsen, der var indlagt på Bispebjerg Hospital, som følge af et slagtilfælde. I porten ud af hospitalet traf han grosserer Jakobsen, et gammelt bekendtskab, og sammen fortsatte de over mod bænkene, der stod foran hospitalet. Grosserer Jakobsen foreslog Karl Larsen, at de blev siddende lidt i eftermiddagssolen inden han fortsatte ind mod byen. De talte lidt om fælles bekendte og gamle dage, og så glædede Karl Larsen sig til, at få sin kone hjem igen. Han mente at det kunne blive engang i august måned. Ægteparret Larsens hjem lå ved Gammel Strand med udsigt til Thorvaldsens Museum, hvor de havde haft bolig i 34 år.

Karl Larsen bad nu grosserereren om at følge med ham ind mod byen, men denne valgte at blive siddende lidt endnu. Idet Karl Larsen rejste sig for at gå, sagde han: "Trafikken i København bliver for hver dag mere vanvittig. For os Fodgængere er det snart umuligt at færdes i den. Ja så begiver jeg mig alene ud i Virvarret. Det er jo snart forbundet med daglig Livsfare, at færdes på vore Gader." Inden Karl Larsen gik videre foreslog grosserereren ham at lade sig ulykkesforsikre med en højere police, da han jo selv var i forsikringsbranchen og solgte forsikringer til forskellige selskaber. Og da Karl Larsen nu to gange havde været udsat for påkørsler, ville det måske være en god idé. Karl Larsen gav ham ret og bad ham komme op til sig i næste uge. Han gik han nu ned ad Bispebjergvej (nuværende Bispebjerg Bakke) mod Tagensvej. Herfra gik han skråt over mod sporvognsstoppestedet for linje 10, da han pludselig blev ramt af en cyklist, så han faldt ned og slog hovedet mod asfalten.

Ovenstående beretning bygger på det vidneudsagn, som Politikens medarbejder havde fået grosserer Jakobsen til at give. Beretningen er samtidig et uddrag af den intensive pressedækning, der fulgte i kølvandet på det fatale trafikuheld, som Karl Larsen var udsat for den 11. juli 1931, og som medførte hans død. Snart sagt alle sider af hans liv og virke og omstændighederne ved selve ulykken blev i de efterfølgende dage beskrevet i større danske dagblade: Berlingske Tidende, Socialdemokraten og ikke mindst Politiken, som han havde været skribent for i mange år.

Karl Larsen blev i datiden anset for at være en betydelig litterær personlighed, der var stærkt engageret i datidens kulturelle liv med bekendtskaber i vide kredse lige fra Herman Bang til Edvard Brandes og Ove Rode. Han nød således en betydelig respekt dengang, men i dag er han vel egentlig kun kendt af folk, der dyrker litteraturhistorien. Og så bliver hans Københavnertællinger *I det gamle voldkvarter* og *Udenfor rangklasserne* vel stadig læst. Men der var også sider ved hans per-

sonlighed og virksomhed, der gav anledning til betænkeligheder og direkte modvilje.

Karl Larsen blev født i Rendsborg i 1860, som søn af en ingeniørløjtnant Hans Peter Larsen, der faldt på dansk side ved Dybbøl i 1864. Han blev opdraget af sine bedsteforældre i København, efter at hans mor døde, da han var 5 år. I sin tidligste ungdom drømte han om at komme til militæret, ligesom sin far, men det litterære fangede ham efterhånden mere og mere. I første omgang særlig krigslitteratur og Ingemanns historiske romaner.

Forfatteren Karl Larsen, 1860-1931

Under 1. verdenskrig nærede han udprægede sympatier for Tyskland og militarismen, og hos mange medførte det en stor forbitrelse imod ham. I 1916 stiftede han "Selskabet af 1916," der beskæftigede sig med gensidigt bekendtskab mellem dansk og tysk kultur, og som gjorde ham til et stort navn i Tyskland. I 1925 blev han således æresdoktor ved universitetet i Jena.

Grunden til, at han vedblev at nyde en vis forbeholden respekt var hans interessers store alsidighed. Den strakte sig lige fra den mekaniske musik - som han udarbejdede et par kronikker om til Politiken - til moderne kunst, hvor han bl.a. bidrog med indlæg i Grønningens digre katalog til deres forårsudstilling. I Berlingske Tidende var han tidligere blevet beskrevet som den "populæreste" upopulære mand i Danmark af bladets medarbejder Henning Kehler.

Påkørslen af Karl Larsen skete altså klokken ca. 17.30. To elever fra et gartneri i Emdrup var på vej hjem og de kørte ned ad Tagensvej, hvor de holdt frihjul. Den ene gartnerlærling berettede til Politikens udsendte, at han ved det nuværende Bispbjerg Bakke så en ældre herre gå skråt over vejen han mod sporgovnsstoppestedet. Han gik halvt om halvt med ryggen til dem, og det var ganske sikkert, at han ikke så til højre. Den ene af eleverne valgte at køre mellem ham og stoppestedet, mens den anden kørte i en stor bue til venstre for ham. De kom altså til at passere Karl Larsen i en gaffelformet vinkel. Det ville også være lykkedes uden

uheld, hvis Karl Larsen, da han opdagede cyklisten på sin højre side, var stoppet op og var blevet stående til cyklisten var passeret, men uheldigvis blev han forskrækket og tog et par hastige skridt tilbage. Derved skete kollisionen med den anden cyklist, der ramte ham i brystet med sin ene albue, som fik ham til at falde bagover og ramme nakken mod asfalten. Karl Larsen blev i bevidstløs tilstand bragt ind på Bispebjerg hospital, hvor han lå nogle timer, inden han klokken lidt før 22 blev erklæret for afgået ved døden. Da obduktionserklæringen forelå et par dage senere kunne det konstateres, at Karl Larsen havde fået et større kraniebrud i nakkepartiet. Det har formentlig medført døden for ham.

Et par dage efter Karl Larsens død iværksatte Politiken 13. juli en debat om cykelkulturen i København med følgende bemærkninger: "Cyklen er blevet et specifikt københavnsk Trafikmiddel, den præger Byen, den præger Færdslen. Hundrede Tusinder benytter den daglig og vi har en høj Cyklistkultur i vor Trafik. Men der er ogsaa mange Vildskud blandt Cyklisterne, og netop fordi Cyklen er saa vigtigt et Led i Byens Trafik er det nødvendigt at der skabes klare Linjer i Reglerne for dens Benyttelse, og at disse Regler overholdes." Journalisten henvendte sig til tre forskellige repræsentanter for trafikken: 1) Det gående publikum, 2) Sagkundskaben og 3) Cyklisten selv.

Øjenlæge fru Estrid Hein mente som en slags talsmand for det gående publikum, at alt for mange af cyklisterne færdedes uforsvarligt på gaderne, især de unge drenge og bude, som kører alt for stærkt. Hun var fortalende for at der burde findes hastighedsbestemmelser for cyklisterne. Budenes ladcykler rummer ogsaa en fare for folk inde på fortovet, idet de hyppigt svinger så skarpt om hjørnerne, at de store pakker eller lange stænger ofte rammer folk. Fru Hein mente at det burde forbydes, at pakker, kasser og lignende var større end styrets bredde og cyklens længde.

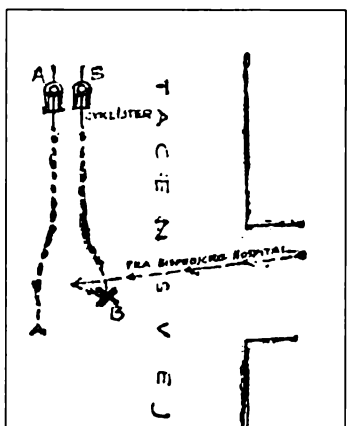
Sagkundskaben repræsenteredes af Byretsdommer Eide, der ogsaa rettede skytset mod cyklisterne, som han mente var til stor gene for såvel bilisterne som fodgængerne. Han mente nu stort set ikke, at der var noget galt med politivedtægten. Hvis den blev overholdt, ville meget se anderledes ud. Han henviste til omstændighederne ved Karl Larsens nedkørsel og bemærkede, at sådanne færdselsituationer ikke kunne tænkes i andre storbyer. Der har alle mennesker færdselslovens ABC i blodet, der holder man sig så langt til højre i kørebanen som muligt og fodgængerne ved så hvad de har at rette sig efter. Ligesom fru Hein mente byretsdommer Eide, at cyklisterne burde forsynes med numre; det ville gøre det lettere for betjentene at få fat i synderne, der nu i reglen smutter om ad en sidegade, inden betjenten kunne få fat i dem.

Professor Oscar Matthiesen mente ogsaa, at der var mange brodne kar blandt cyklisterne. Han kunne selv berette om, hvordan han var blevet kørt ned af et cykel-

bud, så han gik på hovedet ud på kørebanen. Som fru Hein mente også Oscar Matthiesen, at den største fare for færdslen her i København var cykelbudene, hvoriblandt der var mange cykelbøller, der bevidst kørte folk ned: "De morer sig med at lave ballade i gaden og udser sig et offer, som skal "vippes..." Den slags måtte udryddes, og som de to andre ovenfor, mente han også at en naturlig løsning ville være at forsyne cyklerne med et kendetegn.

Det ovenstående indlæg fremkaldte mange reaktioner fra læserne, og de blev bragt i Politiken 15. juli 1931. Og indlæggene gik i forskellig retning. En læser skrev, at visse cyklisters færden ofte var uberegnelig og usikker. I nogen grad kunne det måske føres tilbage til motorkørernes hensynsløshed; de betragter cyklisterne som en pariaklasse, over for hvilken færdselsreglerne ikke skulle overholdes. Bankbestyrer Heinrich Olsen skrev, at over 50 % af cyklisterne kører

uden tændt lygte efter mørkets frembrud, navnlig til skræk for billisterne. Hvorfor sættes der ikke en stor bøde for denne overtrædelse, f.eks. 100 kr. Det ville hjælpe. En anden læser mente, at der skulle foretages en nødvendig kontrol af cykelbøllerne, men samtidig skulle det indskræpes over for fodgængerne, at det er nødvendigt at passere kørebanen på rette måde. Fodgængerne måtte lære at skelne mellem kørebane og fortov, og lære at se sig for i begge retninger, forinden kørebanen blev betrådt. Alt for mange fodgængere passerer gaden på den måde, at kun den ene færdselsretning iagttages; det overlades så til de kørende i den anden færdselsretning selv at klare de ofte farlige situationer, der foranlediges af fodgængerne's letsindighed.

Skitse i Politiken af, hvordan ulykken fandt sted. De to cyklister, ses i øverste venstre hjørne, og krydset midt i billedet markerer Karl Larsens sammenstød med cyklisten

18. juli 1931 blev der igen refereret indlæg fra læserne. Der var indkommet så mange breve, at det ikke var muligt at skaffe plads til dem alle. I stedet refereredes hovedpunkterne i dem. Nogle af dem skal nævnes her. En cyklist mente at færdslen kunne deles i tre grupper: Fodgængere, cyklister og bilister og hver af disse igen i to: de hensyntagende og de hensynsløse. Den sidste gruppe tæller det største antal inden for fodgængerne. Hvor ofte kunne man ikke se en glad og selvtilfreds fodgænger frejdigt vade lige ud på kørebanen uden at se til højre eller venstre og hvilke forstyrrelser en sådan tankeløs fodgænger kunne bringe i gadelandet kunne alle forestille sig.

Endelig måtte en mangeårig københavnsk cyklist korrigere det indlæg bankdirektør Heinrich Olsen havde bragt tidligere (refereret ovenfor), hvor han påstod, at

50 % af cyklisterne kørte uden tændt lygte efter mørkets frembrud: ”Jeg kan oplyse, at paa et af de værste Steder i København, har jeg ved en Optælling paabegyndt en halv time efter Tændingstiden konstateret vidnefast, at af 115 Cyklister, som passerede paa en halv Time, havde 109 tændte Lygter. 6 uden tændt Lygte er paa nævnte ret farlige Sted for mange, men dog kun godt 5 % overfor de postulerede 50 %.”

Politikens skribent afsluttede rækken af indlæg i en forsonende tone, idet han mente, at ligesom der var enighed om gøre noget ved de hensynsløse cyklister, så er der enighed om, at de hensynsfulde er langt i overtal – og mange benyttede lejligheden til at udtrykke deres beundring over den dygtighed og sikkerhed hvormed de fleste københavnere kører.

ERINDRINGER FRA UTTERSLEV FRA 1933 TIL 1940 **– ”Bagerens frække Ole” fortæller om sin barndom i Utterslev** **af Ole Knudsen**

Fra jeg blev født den 15. februar 1933, var Utterslev Torv, gadekæret og kvarteret deromkring omdrejningspunktet i min barndom og opvækst.

Som begyndelse er jeg nødt til at nedfælde, hvad jeg har fået fortalt, dels af min far og mor, dels af især mine mostre. I mine egne erindringer, her foreløbigt op til begyndelsen af sidste verdenskrig, kommer jeg måske til at springe lidt i tid, men det bedes man bære over med.

Far, der var bager, oplært hos sin ældre bror i den lille landsby Mou ude på sydsiden af Limfjordens udmunding ved Kattegat, og min mor, der var født i Lindum nær Viborg, flyttede i slutningen af 1932 til København.

Mine forældre overtog efter et forudgående ”tip” fra en ældre farbror, en ledig bagerforretning på Utterslev Torv nr. 22. Til bagerbutikkens lejemål hørte en 2½ værelses lejlighed på 2. sal tv.

Min mor fødte mig ved en hjemmefødsel, en såkaldt sædefødsel. Mors to søstre, Dagmar og Valborg, der sammen med jordemoderen var til stede, beskrev sidenhen ofte den vanskelige fødsel, der foregik i lejlighedens ikke så store soveværelse. Og særlig tante Dagmar glemte mig heller ikke for den tort, der overgik hende som gudmor, da hun af præsten i Brønshøj Kirke blev bedt om at gå udenfor i våbenhuset med det urolige barn, som forstyrrede den videre dåbshandling. Der var jo andre, der skulle døbes den dag.

Huset vi boede i

Den tre etagers ejendom med gult-pudsede facader, havde en U-formet grundplan med front mod Utterslev Torv og gadekæret. Den var bygget omkring 1920 med gesimser, store sålbænke og indfatninger om døre og vinduer. Endda to tårne på Bygningens to hjørner ud mod gadekæret. Flere lejlighederne havde små altaner, blandt andet vores.

Der var to opgange. Nr. 22 med bagerbutikken og lejlighederne ud til torvet. På hjørnet modsat bagerbutikken lå købmand Christensens butik med dens gamle skinnende messing-kaffemølle stående i vinduet. Duften af friskmalet kaffe slog én i møde, når man kom ind i hans lille gammeldags indrettede butik. Hans to døtre, den ene hed Grethe, hjælp ham når der var travlt. Købmandsfamilien boede i en villa først på venstre side af Dortheavej.

Den anden opgang var nr. 1 på Hjortholms Allé. I stueetagen ud mod gavlen og indkørslen til ejendommens gård og med opgang fra fortovet, lå familien Larsens lille rulleforretning. Fru Larsen passede en gamle sindrigt konstrueret trærulle. Den lignede en omvendt himmelseng og lavede en voldsom larm, når hun rullede de fine duge, lagener og dynebetræk. Store kampesten var anbragt for at øge vægten, når rullen var i gang. I starten blev rullen drevet med håndkraft, men senere blev der sat en el-motor på. Larsen passede med sin trehjulede ladcykel afhentning og udbringning af det, der skulle rulles. Han var, som jeg husker ham, en lille ilter, tynd mand. Rar og glad for børn. Vi fik tit en køretur på hans sorte ladcykel, og var dybt imponerede over, som han kunne håndtere den op og ned af Hjortholms Allé og ind i gården. Han havde en jernklo på sin højre arm. En ulykke med en hakkelses-maskine for år tilbage havde kappet hånden og nederste del af armen af. Så han havde fået konstrueret en træprotese med en jernklo skruet i. År senere blev Larsens ældste datter gift med min storebror Erik.

Jeg stiftede tidligt bekendtskab med ejendommens lille gård. Her var ejendommens to bagtrapper, og her lå også selve bageriet. Mor stod jo meget i butikken, selv om vi havde ansatte bagerjomfruer, og Far var travlt beskæftiget i bageriet sammen med bagersvenden. Så for at kunne holde øje med mig, da jeg kunne begynde gå rundt selv, blev jeg simpelthen bundet i en lang tørresnor og med lidt legetøj kunne jeg så prøve at fornøje mig selv.

Det gammeldags indrettede bageri med to ovne over hinanden lå i en bagbygning i den ene side af gården. Oven på bageriet var der indrettet et snedkeri, som blev drevet af en ældre, meget flink og hyggelig snedker. Det var spændende at komme op og se ham arbejde med sine maskiner, og se hvordan han varmede lim på sin lille ovn og ikke mindst mærke duften af træværk. Jeg tror at besøgene i hans snedkeri dengang har været med til at styrke min interesse senere hen i livet for at arbejde med træ.

Bag jerntrappen, der førte op til snedkeriet lå et stort træskur med to porte. I det til venstre havde far rum til brændsel til at fyre op under bageovnene, kul eller bri-ketter, og senere under krigen, da denslags brændsel ikke var til at få, så til stød-brænde. Store rødder fra skovhugst. Jeg husker, når den store lastbil bakkede ind i gården med kæmpe læs træerødder og vippede dem af i den lille gård. Så gik far, sammen med bagerikarlen, Mogens Simony hed han, og lille jeg i gang med at flække og bakse med de store træerødder. Far eller Mogens med den store for-hammer, medens jeg blev sat til at holde jernkilerne de rigtige steder, så rødderne kunne flækkes så tilpas, at de kunne komme ind gennem fyrlågerne nede i det gamle fyrkælderrum, der lå nede under bageriet. Alt skulle jo væk fra gården hurtigst muligt, så ejendommens beboere kunne komme frem og tilbage med deres cykler, når de kom fra arbejde, eller komme til skraldebøtterne, der hang på brædevæggen ind til naboejendommens cykelskure. Konerne i ejendommen havde jo også dagligt brug for at kunne hænge vasketøj til tørre eller at banke tæpper.

Der var kælder under ejendommen. I et mørkt rum neden under bagerbutikken, havde far alt sit mel opbevaret. Det lå på nogle træpaller hævet over betongulvet i store hvide bomulds sække. Trædøren ned til rummet var påsømmet store jern-plader på begge sider for at rotter ikke skulle kunne gnave sig igennem. Alligevel havde far en dag fundet en rotte, der var klemt ihjel mellem nogle melsække. Jeg husker far og mor aftenen efter ved spisebordet diskuterede, hvad de skulle gøre. Han var godt gal over at to-tre hele sække med fint hvedemel bar mærker fra den døde rotte, men enden på diskussionen blev, at de tre sække blev kasseret.

Den lille butik og bageriet

Fra fortovet og det skrå hushjørne gav to trappetrin adgang til bagerbutikken. Det store butiksvindue ud mod torvet gav dagslys. Der var ikke megen plads til kunderne foran disken, der dannede en vinkel foran væghylderne og brødkurvene, hvor franskbrød med og uden birkes, surbrød, rundstykker, gifler, horn, krydder-boller og andet bagværk var udstillet.

Først hen på formiddagen kom wienerbrødet og wienerbrødsstængerne ned i bu-tikken. 12 og 15 øres overskåret, Spandauer kaldet "Bagerens dårlige øje", ka-nelsnegle, smørstænger og de fine Borgmesterstænger. Som bagerdreng var det egentlig sært, at jeg ikke dengang blev både tyk og fed, for det var ret tit jeg snupede et lækkert stykke wienerbrød eller mazarin med fed creme indeni.

Far bagte ikke rugbrød, men fik det leveret fra *Schulstads* eller *Arbejdernes Brødfabrikker*. Dengang var der ikke så mange sorter at vælge imellem. Lyst rugbrød indpakket i guld voks-papir, mørkt rugbrød i rødt papir og fuldkorns i grønt. Sønderjysk rugbrød solgtes sjældent og kun på kundens bestil-ling.

I glasmontren oven på disken, og på hylderne lå æsker med chokolader fra *Toms* og *Galle & Jessen* og forskellige slags lakrids og slikkepinde. Fine glas med låg indeholdt farverige bolsjer stod der på række. I vinduet stod de fine lagkager placeret på glasfader, og i glasmontren ovenover isboksen med *Hellerup Is* til højre i butikken, var der glasmontren med alle de fine flødeskumkager. Far havde en dygtig konditor, som mødte hen på formiddagen. Det var hans opgave at lave den slags kager og lagkager med creme og flødeskum, så de kunne være klar til eftermiddags- eller aftenkaffen. Far kunne dog også selv, når konditoren havde fri eller holdt sin uges ferie. I det hele taget var far og hans brød vellidt af de mange kunder, og kunde-kredsen var stor. Mange gange, særligt om morgenen og især søndag over mid-dag, stod kunderne i stor kø udenfor butikken, selv om der både var mor og to bagerjomfruer til at ekspedere. Mor var en lille kraftig dame, så det kneb gevaldigt med pladsen bag disken.

Jeg var fascineret af det store gamle forkromede kasseapparat med håndsving og to kasser. Når prisen på det, som kunden havde købt, var trykket ned på tangen-terne, der så ud som tastaturet på en skrivemaskine, så hoppede der straks nogle hvide skiver op i glasrummet øverst på kasseapparatet. De viste med store tal i kroner og ører, hvad kunden skulle betale. Beløbet blev tillige stemplet ind på en kassestrimmel, som hver aften gjorde det muligt at gøre dagens salg op.

Fra butikken gik to trin op til gangen, der til højre førte hen til døren til hoved-trappen. Her i gangen med vindue til Torvet, lå et lille værelse, hvor der blev drukket morgenkaffe, kunne spises frokost eller tages et tiltrængt hvil. Til venstre i gangen hen mod bageriet lå et lille værelse med vindue ud til det, vi kaldte Smøgen. Her boede ind imellem en af de unge ugifte bagerjomfruer, som så også var på kost hos far og mor, blandt andet min fars niece Inge fra Jylland. Lige over

for værelset lå et meget lille WC med en meget lille håndvask og ved siden af var døren til ejendommens snævre og lidt skumle bagtrappe. Enden af gangen mundede ud i et lidt større rum, som i lejligheden ovenover var soveværelset. Det havde far fået bygget lidt om på med en trævæg, sådan der var dannet yderligere et lille værelse. Her blev min fætter Jens Ketil, der var kommet i lære hos far som bager, indlogeret. Udenfor dette værelse foran vinduet ud til gården var der indrettet bordplads, hvor man kunne pakke det forud bestilte morgenbrød og andet ind, inden det skulle bringes ud, eller kunderne hentede det selv i butikken.

Dengang, og før "service samfundet" blev opfundet, var det almindeligt, at kunderne, vel at bemærke uden ekstra beregning, og ikke bare om søndagen kunne få bragt mælk og morgenbrød ud. Det sørgede bagerikarlen for, og senere hen, da jeg blev i stand til at håndtere vores rødmaledede budcykel, så var den tjans en mere eller mindre fast bestanddel af min indsats i familien, Men storebror Erik var begyndt i skolen, så de "tjanser" han før havde, måtte jeg efterhånden overtage.

Surt var det dog, når den gamle enkefru Jørgensen helt nede i bunden af Engsvinget, skulle have sin ottendedel kaffefløde bragt, og der så endda ikke engang kunne falde en lille drikkeskilling af. Kaffefløden fik hun noteret på sin månedsregning, og heller ikke når jeg blev sendt ud for at kradsse hendes gæld ind for månedens forbrug af kaffefløde, vankede der drikkepenge. Det gjorde der imidlertid hos mange af de andre, der "kørte på bog", som vi sagde. Særlig hos den flinke fru Hansen på Støvnæs Allé. Dør faldt der hver gang en 50 øre af. Også hos Carl Schenstrøm, "Fyrtårnet" fra Fy og Bi, der boede på toppen af Horsebakken på højre siden i en stor grå villa, var der gode drikkepenge. Han havde en meget rar kone, kan jeg huske. Jeg blev ellers kaldt "bagerens frække Ole", men når jeg var ude og kradsse månedsregningerne ind, så prøvede jeg da efter bedste evne at optræde på høflig vis. Det gav altså også bonus. Så var der penge til biografbilletten i Bella Bio til søndagens 4-fore-stilling.

Døren ud til selve bageriet var en tyk jerndør. Bageovnen var en stor muret klods midt i rummet. En godt tre meter på hver led og et par meter i højden. Indeni beklædt med ildfaste sten. Foran var der en nedsænket grav, hvorfra man kunne åbne og lukke de to jernlåger. Når far bagte franskbrød, strøede han et tyndt lag fint savsmuld ud i ovnrummet, og med en lang flad og lidt bred træstage lagde han en stribe brød ud inde i ovnen. Sådan blev han ved, til ovnen var fuld. Rundstykker blev ligesom wienerbrød og andet bagt liggende på en jemplade. Disse plader skulle skrubes og fejes rene for brødrester. Særligt wienerbrødet afsatte sukker og cremerester. Da jeg blev stor nok, var det også en af mine mere sure opgaver at udføre dette arbejde. Tit og ofte gav pladeskraber, en særlig spartel, mig blå og ømme negle, hvis ikke jeg havde ordentlig fat på den. Det var rigtigt Øv-arbejde.

Der var andre og mere hyggelige job i bageriet. Medens det endnu var muligt at få hasselsnødder og mandler, var det ofte min opgave at raspe eller skære nødderne

og mandlerne igennem på en meget gammel kværn med håndsving. Den stod i bageriets bagerste, lidt køligere rum, hvor far havde alle sine krydderier, gærpækker og de mere specielle ingredienser, der skulle bruges i bageriet. Nødder var sund spise, hvad jeg fået at vide, så!!

Op til jul skulle der laves klejner. Far var skrap til at sno klejnerne. Han kunne tage en mellem fingrene på hver hånd og i et snuhtag vikle dem rundt på den helt rigtige måde. Imponerende. Derefter skulle de koges i en gryde. I klaret, altså hestefedt. Far havde hos slagteren på torvet ovre i basar-bygningen købt hele flommer hestefedt. Det var det bedste til at koge klejnerne i, sagde far. I en gammel sortsveden aluminiums gryde sat på et gasblus fik jeg så lov til at stå på en skammel og koge klejnerne. Når de svømmede ovenpå i gryden, var de klar og blev så lagt lidt til tørre på en jernplade med papir på. Jeg havde selvfølgelig fået streng instruks om at passe på det varme fedt og gassen.

I øvrigt var juletiden dengang helt speciel. Det duftede jo altid af bagværk, særligt når der blev bagt småkager og især vaniljekranse, men peppernødderne og julekagerne gav en særlig duft.

Juleaftensdag var helt særlig dag. Far havde dage før sat skilt op i butikken, at kunderne mod en vis betaling kunne få stegt deres flæskesteg og juleand eller gås hos ham. Det blev en stor succes. Så når alt dagens brød var bagt, så blev ovnen stadig holdt så tilpas varm, at der kunne steiges i den. Kunderne kom så med deres stege i egne bradepander og med en kande til stegefedt. Afhængig af, hvad det var for en steg, fik de udleveret et lille blikskilt med et indstempelt nummer. Et tilsvarende blikmærke blev så sat på hanken af bradepanden. Firkantet skilt til flæskestegen, et rundt til anden, og gåsen fik det trekantede. Hele eftermiddagen gik far så og passede stegningen af de mange forskellige stege. Hændte vand på, når det var nødvendigt, og fedt og sky fra, når der var for meget i bradepanden. Far sikrede sig, at flæskestegene - og helt specielt sværen - var stegt og sprød, som den skulle være. Han snupede til sikkerhed en flæskesvær. Til mig var beskeden: "Ole, du skal tage den fra enden af". Kunderne havde fået en tid, hvornår deres steg skulle hentes, men inden da stod alle bradepanderne rundt på bordene i bageriet og nogle gange endda også på gulvene.

I et bageri og for den sags skyld i alle andre fødevarerbutikker var dengang, og også i dag, kakerlakker en plage. Når jeg sommetider om aftenen, i den mørke tid, kom med far ned i bageriet og jerndøren blev lukket op og lyset tændt, så kunne man formelig høre kakerlakkerne fare hen over flisegulvene. Store og små fes de ind i sprækker og revner, bag dørpaneler og bag de maskiner, der var. Far påstod hårdnakket, at han ikke havde fundet kakerlakker i det mel, der var i de store stål-trug, som stod under bordene i bageriet.

Jeg husker et par gange hr. Madsen, der var sporsvognskonduktør og boede i lejligheden lige over bagerbutikken og bageriet, kom ned til far og meddelte, at nu var den gal igen, Knudsen. Nu havde konen set en kakerlak i deres køkken. Det var ... sagde far og så bandede han svært. Det må vi have styr på, sagde han og fik straks ringet til et firma, der bekæmpede skadedyr. Få dage efter kom en stor lastbil med en masse slanger og en stor beholder på ladet. Et skilt, om at bagerbutikken var lukket på grund af "ferie", blev sat op, og så blev vinduer og døre og andre åbninger i selv bageriet tætnet med klisterpapir. Alt mel og andet, der ellers blev brugt i bageriet blev fjernet, lagt ned i kælderen eller ud i skuret. Nogle store slanger blev ført ind i nogle af vinduerne, og fra lastbilens maskineri og den store beholder blev der så pumpet en ildelugtende gas ind i hele bageriet. Det skulle så stå et par dage og gøre kål på kakerlakkerne, hvorefter man kunne komme ind igen. Klisterpapir og døde kakerlakker blev fjernet, og der blev gjort hovedrent og luftet ud. Det kunne godt tage en uges tid eller mere, før man kunne komme i gang igen med at bage brød. I mellemtiden tog enten far eller mor mig og min bror med til Jylland. Her besøgte vi fars familie, det boede omkring Randers eller tog op til Aalborg, hvor mors ældre bror og hendes svigerinde boede ude i Vejgaard.

Tid efter anden brændte de ildfaste sten i ovnen nede under bageriet i stykker. Så måtte der bud efter den gamle ovnmurer. Han kom kørende ind i gården med sin gamle Nimbus motorcykel, den med kakkelovnsrøret. Hans kone sad på bagsædet. Det var et spøjst par at se i deres slidte støvede arbejdstøj. Sidevognen havde en stor kasse, hvor mureren havde sit værktøj, de ildfaste sten og den særlige mørtel, han skulle bruge. Så gik han ellers i gang med det beskidte arbejde med at brække det dårlige murværk ned. Konen bar affaldet ud i gården. Når der var klar til at bygge op igen, så sørgede hun for at bære de nye sten ned og røre den ildfaste mørtel op. Det kunne godt tage et par dage, afhængigt af, hvor stor skaden på ovnen var. Også i sådanne tilfælde måtte far og mor lukke butikken.

Selv om far havde mel i sit sparsomme hår, ville han da også gerne have jord under neglene. Han var født i 1896. Opvokset på et lille husmandssted uden for landsbyen Vester Alling mellem Æbeltoft og Randers. Som én ud af en børneflokk på ni måtte der hjælpes til, fra han og hans søskende var små og indtil de kom ud og tjene hos andre. Jorden og kreaturerne skulle passes. Så på et tidspunkt, et par år efter far og mor var kommet til Utterslev, erhvervede han en lille kolonihave. På grunden oppe på hjørnet af Gemmet, det første stykke af Hareskovvejen og Utterslevvej lå der en lille haveforening med en samling kolonihaver. Lige inden for lågen til kolonihaverne med have nummer 1 rykkede far og mor ind med nyindkøbte haveredskaber og frø til at putte i jorden. Jeg fik mit eget lille jordstykke, og der startede min egen senere interesse for at få eget hus og have. Far byggede hurtigt et lille hyggeligt havehus, måske med hjælp fra onkel Bell, der boede

sammen med tante Valborg i ejendommen lige overfor i Gemmet. Så kunne vi gå i tørvejr, når det regnede. Vi havde den lille kolonihave helt frem til, at kolonien blev nedlagt og det hele blev ryddet for at give plads til byggeriet af den store røde beboelses-ejendom, der ligger der i dag.

Lejligheden på anden sal til venstre

Lejligheden havde samme værelsesplan og størrelse som nede i butikken. Fra hovedtrappen kom man ind i gangen, der gik i en vinkel til højre hen til sovekammeret bagerst. Først på gangen til venstre var døren til den "fine" stue. Rummet var ikke så stort, men fint møbleret med datidens tunge polstrede møbler. Sofa og to lænestole med sofabord imellem mørkt-bejdsset, udskåret træværk. Fra rummet kunne man gennem døren med to smalle vinduer på hver side komme ud på den lille altan. Herfra var der fin udsigt over selve torvet og gadekæret. I gangens skrå hjørne til højre lidt længere fremme, var døren ind til dagligstuen. Her stod spisebordet med stole omkring midt i rummet; dækketøjsskab og linnedskab var placeret op imod væggene. Fars skrivebord stod mod væggen ved det store vindue i stuen. Møblerne var bejdsset i mørk nøddefarve. Vi havde radio og en stor gramfon, men endda ikke så mange plader. Til gengæld blev de flittigt afspillet, og særlig var jeg, og far også, vilde med en, jeg husker ikke titlen, men omkvædet gik på: "Molak, molak, mak mak mak ...". Når far havde læst sin Socialdemokrat, og vi havde hørt radioavisen, så var det tid til at høre ugens radiohørspil eller Thorvald Kryger, der var eminent til at interviewe folk om alt muligt. Om eftermiddagen var børneudsendelsen med "Ivar og Onkel Kaj" et must. Vi hørte meget radio.

I gangen hen mod soveværelset var til højre først det meget lille WC med den meget lille vaskekumme. Jeg mindes ikke, at der var bruser. I hvert tilfælde kan jeg ikke huske, at jeg nogensinde fik et bad oppe i lejligheden. Så det var etagevask, når man skulle vaskes.

Overfor i gangen var døren ind til køkkenet. På kakkeltbordet til venstre stod de gasapparater, som mor lavede mad på. Køkkenbord med den gamle sorte støbejernsvask og messingvandhanen var placeret under et vindue, der vendte ud til "Smøgen". Gasmåleren hang på en hylde oppe på væggen. I spisekammeret stod pålæg og anden sart mad beskyttet under fluenettet. Osten under en fin glasklokke.

Soveværelset havde vindue ud til gården. Jeg sov i min udtræks seng for enden af fars og mors store dobbeltseng. I hjørnet ved vinduet stod det fine toiletmøbel med flere spejle, så mor kunne se, om også krøllerne i nakken sad, som de skulle. Et stort flot klædeskab og en servante med marmorplade og vaskekumme var der

også plads til i soveværelset. Det hele var hvidmalet med fine guldindfatninger. Det var så fint.

Der var kakkellovn i dagligstuen og i den ”fine” stue. Også i soveværelset stod en kakkellovn, men selv om alle vægge her var ydervægge, og der i de særligt kolde vintre var tyk is på vinduesruderne og rim på væggene, oplevede jeg aldrig, at der blev tændt op i den.

Jeg tør ikke bestemt sige, om det var en gang om måneden eller hvert kvartal, at der blev ringet på døren. Det her var før det nymodens begreb ”Service-samfundet” var opfundet. Når mor så lukkede op, kunne der den ene gang stå en høflig herre, klædt i en grå uniform og med en fin kasket. Han meddelte fru, at det var tid at få læst gasmåleren af. Efter at det var gjort, fik mor udleveret en seddel med, hvor meget der var forbrugt i perioden. Med sedlen kunne hun så nogle dage senere gå op på Rodekontoret, der lå oppe i en bebyggelse på Frederikssundsvej og betale.

Næste gang ringeklokken lød og mor lukkede op, var det en herre klædt i en sort uniform med sølvknapper og læderskrårem og den fine kasket under armen. Meget venligt meddelte han fru, at nu var det tid til at få læst elmåleren af. Den hang på væggen lige inden for hoveddøren, så det var hurtigt gjort. Også han leverede mor en seddel på elforbruget siden sidst. Med den kunne hun så igen gå op på Rodekontoret og betale. Begge de to herrer fik løn, månedsløn, måske ikke så stor, men alligevel. De havde sikkert kone og børn, der skulle forsørges og have tøj på kroppen.

Apropos! så havde sporvognene, der endda kørte på skinner, udover en vognstyrrer en mand, der solgte og kontrollerede billetter. Var der bivogn på, var der også en mand der til at klare billetteringen. Alle tre havde fine sorte uniformer med sølvknapper og læderskrårem, og talte høfligt til folk og havde familie at forsørge. Ja! Men det var dengang! Før servicesamfundet, som sagt.

Vi havde megen omgang med familien. Men ikke så meget med dem, der boede i ejendommen, bortset fra viceværten og hans kone, der boede i samme opgang som os, blot nede på første sal til højre. Far havde den ældre bror og svigerinde, der – før far kom til Utterslev – havde etableret sig med en bagerforretning på Mågevej tæt på Borups Allé. Mor havde tre søstre og en yngre bror, der boede i København. Den ene, tante Valborg, levede ”på polsk”, som mor sagde, sammen med onkel Bell, oppe i Gemmet ved Frederikssundsvej. Ikke desto mindre var han min ”yndlings-onkel”, og jeg fornemmede, at jeg var hans øjsten. Tanke Dagmar og onkel Valde boede i en lille stuelejlighed i Humlebækgade. I opgangen ved siden af boede mors bror Valdemar og hans kone Vera oppe på anden sal. Ude i Vanløse, på Veksøvej, boede mors ældre søster Thora med onkel Gregersen i et lille hus, han selv havde bygget. Det var faktisk ikke meget andet end et have-

hus. Han var snedker, og ude bagved havde han sit lille snedkeri, med høvlebænk, alskens værktøj, træ og meget andet. Det var altid spændende at besøge dem. Dels var tante Thora, der var mere rund og trivelig end min mor, mægtig rar, og dels blev der ikke lagt hindringer i vejen, når jeg gik på opdagelse i det lille kringlede selvbyggerhus eller i Gregersens snedkeri.

Men når tanter og onkler besøgte os, og det skete tit, hvad enten det var til madspisning eller blot til søndagskaffe, så gik snakken. Så fik mændene sig et slag kortspil, "seksertreds", og der blev drukket kaffepunser. Damerne trak ind i den fine stue og fik likør til kaffen. Det var ikke til at drive mig eller min bror i seng om aftenen, hvis mandfolkene kom i gang med at fortælle soldater-historier eller andre røverhistorier. Så stod ørene stive på os begge to.

Rundt om gadekæret

Utterslev var på den tid stadig som en landsbyagtig enklave til storbyen og hovedstaden København. Det var ligesom den levede med sit eget roligt pulserende folkeliv. Folk kendte hinanden, hilste, mændene løftede på hatten, man passiarede og udvekslede nyt. Ad Utterslevvej kom man op over bakken til Frederiks-

sundsvej med dens travle biltrafik og sporvognene. Linje 8, der gik til Brønshøj Torv og linje 5, der fortsatte helt ud til Husum.

Fra torvet og rundt om gadekæret strålede syv veje ud i forskellige retninger. *Horsebakken* højt op og ned mod Søborg Mose, *Rådvalsvej* ned mod Emdrup, *Hjortholms Allé* op mod Bispebjerg Kirkegård, *Skoleholdervej* op med Bispebjerg og den gamle mølle på toppen. *Dortheavej* og *Rentemestervej* forbandt Utterslev med Tomsgårdsvej og Frederiksborgvej. Sidst *Sokkelundsvej*, måske den helt gamle tilkørselsvej fra landsbyen Utterslev op til den gamle Frederikssund Landevej. I hvert fald har den navn fra den gamle herredsbetegnelse, Sokkelund Herred.

Utterslev Gadekær, 1934

På hjørnet af Skoleholdervej og med indgang fra torvet kan jeg huske, der lå et lille lavtliggende langt hus med have ud mod Dortheavej. Jeg husker svagt, at der boede et rart ældre ægtepar, som om aftenen kunne ses sidde på deres lille bänk mellem stokroserne og nyde aftenen. Først på Skoleholdervejs venstre side lå den gamle bondegård "Lindehøj", en af Utterslevs større gårde. Endnu stråtaekt. Jeg husker, at der i gårdens hovedbygning var indrettet et snedkeri. Om vinteren brækkede vi unger store istapper, helst de allerstørste, af stråtaget og gik så om og suttede på dem eller fægtede med dem.

Efter "Lindehøj" på samme side af Skoleholdervej lå en træbarak-bebyggelse. Husvildeboliger, lig dem der også lå på højre side af Utterslevvej op mod Frederikssundsvej. Jeg husker ikke så meget om netop denne bebyggelse eller dens beboere, men derom senere. På hjørnet Skoleholdervej og Støvnæs Allé, overfor den høje mur, der omkranser Bispebjerg Kirkegård, lå stenhugger Fiales fine hvide villa med tilhørende stenhuggeri. Der må have været penge i at hugge gravsten, for vi unger stod og glanede misundeligt, når en af hans døtre kom ridende på sin fine hvide hest.

I den store, nyere ejendom bygget i røde mursten på hjørnet af torvet og Hjortholms Allé, lå på selve hjørnet også en købmandsforretning. Jeg husker købmanden, der havde sildetønder stående udenfor. Én med spegesild og én med kryddersild. Kunderne kunne så vælge, og købmanden eller hans elev iklædt hvide kitler kunne, når kunden havde bestemt sig, "sakse" sildene op på avispapiret.

Købmand Christensen på det modsatte hjørne var ikke så fin på den. Han ekspe-derede bag den gamle købmandsdisk, iklædt sin gamle brune, lidt plettede kittel.

Han og far arrangerede i adskillige år fastelavns-tøndeslagning i vores gård. Tønden, en smørdrittet fra bageriet fyldt med mindre stykker stødbrænde, var hængt op i gårdens tørrestativ. Der skulle slås godt til, før man kunne udråbe en kattekonge eller en dronning. Far bagte fastelavnsboller *en masse* og købmand Christensen stod for sodavand. Så var der gang i den.

I hverdagene herskede der et meget livligt handelsliv i Utterslev. I den mangear-tede bebyggelse, der omkransede gadekæret eller lå tæt på, vil jeg tro der har væ-ret over tyve butikker eller handlende af vidt forskellig art.

De tre bagerbutikker der var, lå i hård konkurrence med hinanden. Min far var i hvert tilfælde godt sur på en af bagerne, fordi han "dumpede" priserne på kager og især wienerbrød. Far var, om end han dengang var socialdemokrat til den venstre side, et pligtskyldigt medlem af Københavns Bagerlaug og dets kollegiale regler. Farbror Jens, der havde bagerforretning på Mågevej tæt på Borups Allé, sagde en gang: "Så meld dig dog ud af lauget. Så kan du gøre, hvad der passer dig". Hvad det blev til, ved jeg ikke.

Der var også to slagtere, tre købmænd, et par grønhandlere og to kroer. Jeg kan måske prøve at tage det fra en ende af:

I den røde ejendom på hjørnet af Hjortholms Allé lå der også en lille slagter- eller rettere viktualieforretning. En kaffebar og en tobaksforretning var der, og nedenfor ved gavlen ind mod "Lindehøj" lå en blomsterforretning i et drivhus i et stykke tid.

Lidt oppe i Hjortholms Allé lå på højre side i en stor villa lå et lille ismejeri klemt inde i husets kælderetage. I haven bagved havde villaens ejer en slags hundekennel med en flok kæmpestore Grand Danois-hunde. De var flotte, men vi unger var smadder-bange for, at de skulle hoppe ud over hegnet.

Over for vores bagerbutik lå "Trekanten", som vi kaldte den lille plads mellem Utterslevvej og vejen langs gadekæret. Der var plantet nogle træer, og på det fjerneste hjørne var der et lille avishus. Et af de små karakteristiske sorte træhuse med små klapprammer udenpå, hvor avismanden kunne klemme dagens avisfor-side fast. Inde bag klappen, på hyttens forside, sad så den gamle avismand og solgte aviser og ugeblade. Om vinteren sad han godt klædt på med tykke bælgvanter og træskostøvler i det lille rum og fik varmen fra en petroleumsovn.

Ved siden af fars og mors bagerforretning var der en bred smøge, hvor græs og ukrudt groede vildt. Hen mod hjørnet ved Rådvalsvej lå der et gammelt lavt hus, hvor der i den ene ende boede en gammel mand. I den anden ende boede en familie, der fra et træhus lige på hjørnet drev en lille isbod. Her stod vi unger tit i sommeraftenerne, slikkede is, diskuterede og pralede af dagens "heltegerning" eller flirtede med tøserne. Dem der drev isboden, havde en fremmelig datter.

I en mindre etageejendom lidt henne på højre side af Rådvalsvej, bag haven bag ishuset havde fars barber, Kjerrumgaard sin lille barbersalon i en høj stue. Også jeg blev klippet hos ham, men på et tidspunkt syntes mor ikke, at han havde helt styr på mit åbenbart genstridige hår. Så fik hun mig slæbt op til den damefrisør, hun kom hos. Hun havde salon oppe på Frederikssundsvej, der hvor linie 5 og 8 mødtes. Jeg skulle permanentes, og det var absolut ikke noget, der passede mig. Men lige meget, hvor meget jeg protesterede, så fik jeg krøller i håret. Mine to tanter, Dagmar og Valborg, syntes jeg blev sådan en pæn dreng, hvorimod jeg straks blev genstand for mine legekammeraters drillerier.

På det modsatte hjørne af Rådvalsvej og ned ad Horsebakken lå mejeriet "Grantly" med dets fine bestyrerbolig og velholdte have. Mejeriet var en driftig og travl arbejdsplads med mange ansatte. De havde en hestestald, hvor mejeriet havde sine store belgiske eller jyske heste opstaldet. Det var et imponerende syn, når de fyldte, fint malede hestetrukne vogne med kusk og medhjælper kørte ud af porten. Mejeriet havde et stort opland, som de leverede mælk og andre produkter til. Far fik mælk og smør derfra. Også store isblokke til at holde ispindene og isen til vaf-

lerne og muslingerne i forretningens isboks kolde. Også onkel Jens helt nede på Mågevej fik leveret mælk fra Granly-mejeriet.

Hvis vi opførte os ordentligt og ikke gik i vejen, kunne vi unger godt få lov at komme ind og opleve den spændende arbejdsplads. Mejeriets store hal fyldt med stålbeholdere, stålrør i alle tykkelser, haner og ventil og hvidklædte arbejdere med gummiforsålede træskostøvler, der baksede med mælkejunger, flasker og mælkekasser. Det var en oplevelse.

Lige uden for mejeriet til venstre lå en lille ejendom med høj kælder. Her blev der holdt søndagsskole søndag formiddag. Der kom vi tit. Fik læst teksten og sang opbyggelige salmer, ført an af søndagsskolelærerinden. Hun havde lidt svært ved ind imellem at styre os uverne unger. Bagefter var der film. Chaplin eller Buster Keaton. Var vi flinke, vankede der bolsjer eller ind imellem chokolade. Pigerne fik fine glansbilleder til deres glansbilledbog derhjemme.

Overfor mejeriet på hjørnet af Utterslevvej og Horsebakken lå vores legeplads med klatrestativ og en vippe. Når vi unger ikke havde andre planer eller noget at lave, såsom æblerov eller bygge huler et eller andet hemmeligt sted, så var vi på legepladsen.

Neden for den lå "Karsekongens" gartneri og hans store hvide villa. Karsekongen blev gartneren kaldt, fordi han havde slået sig op på at dyrke karse, og karse ale-ne. Det havde han, hed det sig, gjort sig til millionær på. Om det var sandt, ved jeg selvfølgelig ikke, men en holden mand var han. Han kørte i hvert tilfælde rundt i en stort flot automobil.

Ved siden af legepladsen og bag et stort plankeværk og nogle skure lå Christenssens Kul & Koks handel. Det var ikke et stod, hvor vi unger vovede os ind. Vi var ikke velkomne. Ud med jer unger! Lød det. Manden havde også heste, flere endda, nogle af dem lignede rigtige travheste.

I huset på hjørnet var der et gammeldags indrettet ismejeri med smørdritlet stående på disken op mod væggen. Med en stor træslev gravede ismutter smørret frem og klaskede det ned på vokspapiret, vejede det så af på den gamle lodvægt, så kunden kunne betale. Et bredt udvalg af oste sendte en kraftig duft eller lugt, om man vil, ud i butikken og fulgte os ud på gaden. Far elskede den rigtige gamle ost, der næsten kunne krybe, mens mor var til kommenost. Ved siden af lå torvets tredje købmandsforretning. Vi handlede der ikke, jeg tror ikke jeg overhovedet har været inde i den.

I den lille bygning, der lå, hvor Utterslevvej slår et knæk, havde torvets skomager til huse. Skomageren var en lille, lidt handicappet og flink mand, som ikke havde spor imod, at man kom ind og kikkede på, når han forsålede eller hælflickede sko og støvler. Han var utrolig ferm til sit arbejde. Det var sjovt at se, når han borede huller i sålelæderet og bankede de små træpløkke i for at holde sålerne sammen,

inden de blev syet på den store gamle symaskine, der blev drevet med fodkraft. Her blev man vidne til et rigtig gammelt håndværksarbejde, samtidig med at man fik duften af garvet læder og lim ind i næsen.

I den toetagers bygning ved siden af lå, to trin op, først en klunserforretning fyldt med alle mulige ting og sager, som indehaveren havde købt billigt og prøvede at sælge dyrt. Lige ved siden af lå slagteren, som vi handlede hos. Vi havde jo ikke køleskab i vores køkken. Kun et spisekammer, så kødvarer, især pålæg, blev købt ind i små mængder til et par dage ad gangen. Hvis jeg blev sendt derover efter en pakke frikadellefars eller andet, sagde far: ”Se efter, Ole, at slagteren ikke lægger tommelfingeren på vægten, inden han pakker kødet ind”. Han kendte trikset! En af fars livretter var hakkebøf, godt med løg. Og kødet skulle være hestekød. Det smagte bedst og var mørt og saftigt. Ellers stod den på medister, krebinetter eller frikadeller med stuvet hvidkål, godt med kanelsukker strøet oven på kålen. Det var en østjysk skik, den med kanelsukkeret. Ved siden af slagterbutikken gik en skummel port ind til kul- og kokshandler Christensens menageri. Der lå også en mindre beboelsesejendom.

Dernæst og sidst med rækken af butikker på den side af torvet lå en lang basarbygning. Her var der først en lille god grønthandler med sine kartoffelkasser og frugt ude på fortovet. Dernæst en cykelforretning og til sidst en fin Schous Sæbehus-forretning. Når mor med mig i hånden havde været der inde og købe Niweacreme eller hæfteplaster til alle de skrammer, jeg fik, så duftede man længe af alskens parfume. I en have efter Schous Sæbehus lå det gamle stråtekte hus, der som det sidste af den gamle landsbys huse er bevaret til vore dage. I dag kaldt ”Tages Huus”.

Overfor på den anden side af Utterslevvej lå ”Ny Jægerkro” med sin krohave bag det hvidmalede plankeværk. Allerede dengang jeg var barn, havde kroen et dårligt ry. Det var ikke mere københavnere på sommerudflugt med børn og madpakker, der kom på besøg, men mere folk, der skulle have nogle bajere og brændevin på bordet. Når nogle af gæsterne var blevet fulde nok, var det tit de hoppede i gadekæret og lavede larm.

Far var tosset på dem. For eksempel, når en flok larmende krogæster tog fat på at ”spille klink” ovre i det lille anlæg med bænke mellem kroen og gadekæret. Han og mor ville godt efter en travl dag, have deres aftenkaffe i fred og samtidig nyde aftensolen i den lune sommeraften.

Et par små enfamiliehuse lå fra kroen og hen mod Sokkelundsvej, hvor Utterslevs mest fremmedartede ejendom lå på hjørnet. En stor særpræget villa, bygget i schweitzerstil med bindingsværk og med svalegange og karnapper. Der boede et par familier, som handlede hos os, og som jeg ind imellem bragte brød over til. Ud mod Sokkelundsvej i en tilbygning, husker jeg at der boede en gammel kone.

Vi kaldte hende kattedronningen, fordi han havde en masse katte, selvfølgelig. Vi var lidt bange for hende.

På den anden side af Sokkelundsvej i en nyere gul ejendom lå der yderligere en kro, der betegnende nok havde navnet "Ny Kro" stående på murvæggen. Der lå også et posthus i den bygning.

Hermed har jeg været turen rundt i min beskrivelse af butikkerne, som jeg husker dem.

Landsbyens gadekær

Lidt om gadekæret. Det gamle gadekær, som fra tidernes morgen havde fået sit vand fra oven og fra bakkerne rundt omkring, dannede midtpunkt for den gamle landsby langt tilbage i historien. Det ses på gamle kort. Men selv om det kunne se nok så idyllisk ud med sivbeplantning og ænder med ællinger og måger og blis-høns svømmende rundt, så rummede det også en fare.

Jeg fik fortalt, at far sammen med en anden mand en tidlig vinter måtte redde en flok børn, der alt for dristigt havde vovet sig ud på den for tynde is og var gået igennem. Gadekæret var dybt nok til at man kunne drukne. Men alle børnene blev reddet i land.

Jeg var som ganske lille en vinter selv ved at drukne i gadekæret. Svagt husker jeg, jeg ville smide et eller andet i et hul, der var hugget i isen et stykke ude fra kanten af gadekæret. Imidlertid gled jeg på den glatte is og røg ned i det kolde vand. Det havde et cykelbud oppe på Utterslevvej set, - tilfældigt, men heldigt for mig. Vaks og hurtigt sprang han cyklen, skyndte sig ned og fik mig halet op af vandet. Fra bagerbutikken havde min mor også set, hvad der skete, og jeg kan ligeledes svagt huske, at hun kom styrtende over gaden i sin hvide kittel og fik mig hentet hjem.

Hvis ikke det var for det vakse cykelbud, som iøvrigt havde travlt og kørte videre, så havde det måske ikke været muligt at berette om de gamle dage i Utterslev.

Skrevet i Albertslund februar 2015 af Ole Knudsen

GALLA – en populær kaffehandel i Brønshøj, Frederikssundsvej 150

Jytte Holm Loupis er vokset op på Enigheds Allé 7 i Brønshøj. Sammen med sin mor kom hun meget i onkel Arnes (Arne Jensen) tre købmandsforretninger i Brønshøj og på Frederiksberg. Hun har skrevet sine erindringer, som vi her bringer et uddrag af:

Min onkel Arne var en rigtig kræmmersjæl allerede fra barnsben. Han var ikke mere end ca. 10 år, da han havde forskellige jobs. Allerede som ung blev han en slags storkøbmand/kaffehandler, idet han på et tidspunkt i 40' – 50'erne var indehaver af tre kaffe/købmandsforretninger i hhv. Brønshøj og Frederiksberg.

Min mor Kirsten arbejdede allerede som helt ung i Arnes forretninger i Brønshøj, de første år fortrinsvis i den forretning, som lå Frederikssundsvej 172 lige efter Brønshøj Torv. Da den lukkede (i ca. midten af 50'erne), kom hun i den anden forretning, som lå Frederikssundsvej 150 lige før Brønshøj Torv. Denne blev i mange år bestyret af et ægtepar hr. og fru Sørensen. Jeg tilbragte en meget stor del af mine barneår i disse forretninger, idet min mor ofte havde mig og senere min søster Didder med. Som helt små endog i barnevogn, så hun kunne passe os, mens hun var på arbejde. Jeg husker derfor meget om disse forretninger.

Alle forretningerne hed *Galla*, og den der blev tilbage - den, der var beliggende på Frederikssundsvej 150 - blev nærmest en institution i Brønshøj gennem mere end 50 år. Den blev først lukket ved min onkels død 1983.

På daværende tidspunkt blev den også mere eller mindre udkonkurreret af det nye, store supermarked *Irma*, som lukkede op i den gamle *Bella Bio*-bygning.

I alle årene arbejdede min mor i denne forretning, og mange troede, at Kirsten, "fru Holm", som hun blev kaldt, var gift med Arne. De virkede som et gammelt ægtepar, og der var altid et vældigt leben i denne lille, totalt overfyldte købmandsforretning. De skændtes og grinede og lavede sjov med kunderne, og forretningen var altid fyldt med kunder, der elskede at komme der, hvor man især kunne købe billig *Nescafé* og store "hold kæft" bolcher.

»GALLA« KOLONIAL - KAFFE
(A. Jensen)
Fr.sundsvej 150 BE 2079

»Galla« Onkel Arne Kaffe
(J. Jensen)
Fr.sundsvej 172 BE 2624

Onkel Arne

Mange af kunderne kom til jul med hjemmebag og andre lækkerier, det var rigtigt som en lille landhandel, hvor alle kendte hinanden.

Der var en frygtelig masse ting i denne lille forretning, stablet op til loftet. Og en af de sjove ting, jeg kan huske, er, at min søster og vores veninde, Linda, som små piger skulle stå og stryge alle de servietter, som var blevet krøllede og lægge nyt cellofan omkring, så pakkerne med servietter igen kunne sælges. Der skulle jo spares, hvor der kunne - men pigerne fik da vist 2 kr. for arbejdet til en biografbillet til *Bella Bio's* søndags 4-forestilling. Det var for øvrigt alle Brønshøj-børns store ugentlige oplevelse - at gå til 4-forestilling søndag eftermiddag i *Bella Bio*, hvor man viste to film.

Kirsten og medhjælper Lizzie i Galla på Frederikssundsvej 150 ved Brønshøj Torv, omkring 1980

Det har sikkert også været alle Brønshøj-forældres store fornøjelse, at man havde fred og ro og vidste, hvor man havde børnene hver søndag eftermiddag.

Onkel Arne døde, da han var i slutningen 60'erne af dårligt hjerte. Han havde haft hjertestop 14 år før, hvor han var meget længe på hospitalet. I den periode kørte Kirsten og Jette (Arnes datter) forretningen, hvad de havde meget sjov ud af. Desværre resulterede det i, at Jette dumpede til 1. årsprøve på jurastudiet, da hun i den periode ikke havde meget tid

til at læse og var på Grønttorvet om morgenen og i forretningen resten af dagen. Men hun kom jo heldigvis efter det senere.

Tilsyneladende kom Arne altså over sin sygdom, for han arbejdede stadig de 14 år efter i forretningen, som først blev solgt 3 måneder efter hans død.

Jytte Holm Loupis (f. 1948) har skrevet erindringer om sit liv i Brønshøj. Hun er vokset op på Enighedens Allé 7 i et hus, som hendes far og mor købte lige efter krigen. På en charterrejse til Rhodos mødte hun Georgios Loupis, som hun siden blev gift og fik børn med. De boede i nogle år på Brønshøjvej overfor Vandtårnet, og siden en årrække i Tjørnevangelen. Jytte er ægte brønshøjjer. Hendes mand åbnede i 1988 restauranten Taverna Rhodos på Jyllingevej 11. Den drives i dag af sønnen Michael Loupis i tæt samarbejde med far Georgios.

BESØG PÅ BRØNSHØJ SKOLE - tirsdag d 24. marts 2015

tekst & foto: Helge Baun Sørensen

Man kan godt blive chokeret over det syn, der møder én, når man nærmer sig Brønshøj Skole for tiden. Har man jævnligt haft sin gang i området, kan det opleves som om verden nu er helt af lave. For hvor er hele den store grønne, indhegnede boldbane og den idylliske Liselundvej med de røde lave huse og buske bag stakittet blevet af?

Brønshøj skole er i sandhed i gang med en renovering af de helt store. Der bliver

gravet, reget, støbt og bygget om for 200 mio kr., og det hele forventes færdig i november 2016.

Lokalhistorisk selskab var mødt fyldigt op og samledes i lokale 11, hvor skoleleder Camilla Ottsen engageret fortalte om skolens nyere historie. Fra en tid med turbulens og nedslidning har man arbejdet sig frem til en dynamisk nutid med planer og visioner, og ikke mindst det imponerende byggeprojekt.

Udsigten fra lokale 11 på Brønshøj Skole, hvor skolegården og boldbanen er omdannet til en byggeplads af dimensioner. I november 2016 vil den store ombygning stå færdig med tre store nye pavilloner med klasselokaler og skolegård i 1. sals niveau

I gamle dage hed han *skolebetjent* eller *pedel*, den ældre herre, der vrissent gik omkring i træsko og kittel og fejede skolegården eller tilså, at der var varme på radiatorerne. I dag hedder det en *teknisk ejendomsleder* og på Brønshøj skole hedder han Ole Stigaard.

Ole lever fuldt ud op til sin moderne titel og mere end det. Han viste vores gruppe rundt på den store skole og fortalte om rummenes anvendelse, samtidig med at vi fik en levende indføring i nutidens pædagogik.

Brønshøj skole blev bygget i 1923 som lazaretskole. Med kort varsel kunne skolen omdannes til et hospital med sengeafsnit, operationsstuer, vand og vaskekummer i alle lokaler osv.

Vi var på 3 sal, hvor skoleinspektøren i gamle dage havde sin bolig - i dag er den indrettet som pædagogisk center, og vi var ude i det fri og nyde den flotte udsigt fra tagterassen.

Mangt og meget er uforandret siden 1950'erne, hvor en del af os gik på skolen. Lugten af ostemadder, skotøj og linoleum er den samme. De bløde gelændere med isatte knopper for at forhindre nedkuren er der endnu. Og gymnastiksalen viste sig osse at genkalde erindringer om morgensang, klatren i tove, skolekomedie eller inspektør Schlüter, der dengang dagligt tonede frem på balkonen for med sit falkeblink at overvåge undervisningen.

Vi rundede besøget af med at se en sjælden, historisk film fra 1936, hvor dagliglivet på Brønshøj Skole skildres. Skoleinspektør Arnvig (der ligner Trotskij til forveksling) indskrives en ny elev, der kommer ifølge med sin mor. Børn ankommer gående og cyklende til skolen. Sanglærer AK (portrætteret i Bjarne Reuters *Når snerlen blomstrer*) går omkring i klassen med violin og akkompagnerer en dansk sang. Vi ser skolebadning, og en dreng, der rækker fingeren i vejret og får lov at gå i gården. Pigerne lærer at bage pandekager og sy, og de er heppekor til en fodboldkamp på sportspladsen.

Teknisk ejendomsleder Ole Stigaard og skoleleder Camilla Ottosen viser den store planche med plan over ombygningen af Brønshøj Skole

Besøg på Brønshøj skole. Gymnastiksalen er til at genkende for dem, der har gået der i gamle dage. Ribberne, tøvene og bommene er klar til brug sammen med buk, plint og måtter. Basketballkurven og højttalerne er af nyere dato

. . .

BERØMTE FRA LOKALOMRÅDET - Jørgen Ryg af Helge Baun Sørensen

I november-nummeret af *Nyt fra Lokalhistorien* bragte vi et portræt af tidligere statsminister Hans Hedtoft, der i en længere årrække, fra o 1940 til sin død i 1955 boede med sin familie på Fuglsang Allé 65 tæt ved Degnemosen.

I dette nummer handler det om en anden kendt dansker, nemlig komikeren og jazzmusikeren Jørgen Ryg (1927-1981), der boede i Brønshøj, i villa på Tølløsevej 48.

I knap ti år nød han og hans kone, Birgitte, de landlige omgivelser fjernt fra storbyen. De glædede sig over at kunne gå ud i en have om morgenen, hvor alt var grønt og fredfyldt, modsat inde på stenbroen. I sit første ægteskab med Jytte Ryg, havde han boet tretten år på Nørrebrogade 7 og var siden flyttet hen til hjørnet af Nørrebrogade og Griffenfeldtsgade, hvor han en overgang delte værelser med vennen, Otto Brandenburg.

Jørgen Ryg var en meget blød mand, genert, sky og dertil et musikalsk og poetisk multitalent. Han var skuespiller, tegner, mu-

siker og komiker. Han var vokset op i Store Kongensgade som enebarn med en meget omsorgsfuld mor, der forkælede sin søn og gav ham alt, hvad han pegede på. Han gik på Nyboder skole, i klasse med den senere kgl skuespiller, Jørgen Reenberg. Da han var 17 år gammel fik han foræret en trompet, som han øvede sig flittigt på. Han kom med i orkester og en dag overværer selveste Leo Matthi-sen deres optræden og ønsker at få det unge talent med i sit eget orkester. Det blev til tre forrygende år for den kun 23-årige Jørgen Ryg sammen med den berømte jazzpianist, der stoppede karrieren pludseligt på grund af sygdom.

I 1960 satte Stig Lommer et nyt komikerpar sammen, Preben Kaas og Jørgen Ryg. I de følgende år blev de berømte for deres ustyrligt musikalske sketches, hvor de bla sang 'Hvad skal vi med kvinder'. Som solist optrådte Jørgen Ryg med de uopslidelige monologer 'Jeg vil skilles' og 'Enlig far', og hans unikke timing og uefterlignelige betoning, fremkaldte utallige anfald af latterkrampe. Jørgen Ryg kunne uge efter uge kunne høres i Giro 413 med monologerne 'Enlig far' eller 'Jeg vil skilles' bla. med sætningen: *'Har De nogen sinde set en steg drøøøne rundt i en vaskemaskine?'*

Et par af hans brokker: *'Jeg taler tre sprog: Groft, fint og mellem'.*

Eller: *'Bare dagen i dag ikke blir som går'en i går.'*

Eller: *'Folk uden lune burde have invalidepension'.*

Som jazzmusiker var Jørgen Ryg meget anerkendt og blev i 1960 udråbt til 'Europas bedste jazztrompetist' af New York Times! Hans spil kan i dag opleves på en dobbelt CD *Jørgen Ryg Collection* fra 1996, plademærket Music Mecca. Heriblandt et par af hans egne numre, f.eks. *Fru Thomsens Dilemma* eller *Øbro 7997 U* - typiske Ryg-titler.

Villaen på Tølløsevej 48, som Jørgen Ryg og hans hustru Birgitte købte i foråret 1973 og hvor de boede sammen til hans død i august 1981.

Jørgen Ryg ligger begravet på Brønshøj kirkegård i urneafdelingen. På gravstenen står: *Jørgen Ryg - 11.8.1927 - 24.8.1981 Farvel Jønne - Fra hende du ved nok - Birgitte.* I 1992 udgav Birgitte Ryg en biografi om sin mand. Her står bl. a. om deres tid i Brønshøj:

'I sommeren 1973 ankom vi til vores nye hjem på Tølløsevej og fik otte viunderlige år i dette hus. Det var en rødstensvilla med seks værelser, bygget i 1930, og med stor baghave med gamle frugtræer og to kæmpe graner. For enden af haven var der en hvid væg, som roserne slyngede sig idyllisk op ad, og poetisk som Jørgen var, fik denne mur hurtigt navnet 'Operettemuren', fordi den mindede om en dekoration fra en Kay Abrahamsen-tourné.' (fra Birgitte Ryg: Jørgen Ryg, 1992 Forlag Tellus)

% % %

SPIONPENGE OG KIRKEBYGGERI

af Thomas Viggo Pedersen

Inde ved Langebro ligger Puggaardsgade. Her kom skibene sejlene med korn og trælast til storkøbmanden Hans Puggaards bugnende lagre. Han var fattigt født, men havde arbejdet sig op til at være en velhavende mand med vinterbolig i Schimmelmans Palæ (Odd Fellow Palæet) i Bredgade og sommerbolig på Skovgaard i Ordrup. Afstande betød ingenting, for han havde lange ben og regnede ikke gåturen fra Femvejen til Langebro for noget. Han gik også gerne, når han var i udlandet. Og når han var på forretningsrejse i England eller Sverige, havde han øjne og ører åbne og forøgede sine indtægter ved at spionere for den danske stat.

Den finere kultur kunne han ikke tage sig af, men så fik han sig en kone, der forstod sig på den slags. Snart fyldtes festsalene i Bredgade eller Ordrup af tidens kulturpersonligheder til kunstneriske selskaber. En af gæsterne var politikeren og juristen Orla Lehmann, der giftede sig med husets yndige datter, og sammen fik de datteren Margrethe, som var klog og vågen og gerne ville uddanne sig. Så efter at være færdig med skolen gik hun på litterært kursus hos den seksten år ældre Gotfred Rode. De blev forelskede og gift, og Gotfred Rode flyttede ind på Skovgaard, som nu blev indrettet som en slags højere højskole og grundtvigsk kulturcentrum til gavn for omegnens unge og for Københavns teologiske og filosofiske professorer og en kåd gruppe teologistuderende, der gerne ville sætte Grundtvig et værdigt minde.

Alt gik godt. Skolen blomstrede. Ægteparret Margrethe og Gotfred fik to små sønner; der kom flere elever og dermed også flere lærere. Deriblandt den karismatiske nordmand, Erik Vullum, hvis begejstrede foredrag overstrålede alt og alle. Der blev tomt, da han rejste videre for at opleve Paris. Så tomt, at Margrethe købte en billet til Paris og lod mand og de to små drenge blive tilbage. Gotfred Rode visnede helt ihjel af lutter græmmelse og døde kun 49 år gammel. Så var Margrethe enke og kunne gifte sig med Erik Vullum i Bjørnstjerne Bjørnssons dagligstue i Norge og tage de to sønner med derop. Erik Vullum begejstrede hele Norge med sine overvældende talegaver, og Margrethe blev Norges første teateranmelder. For eksempel anmeldte hun urpremiererne på Ibsens *Et Dukkehjem*, som hun havde sine særlige forudsætninger for at bedømme.

Erik Vullum blev stadig mere festlig og døde til sidst af druk. Enkefru Margrethe tog sine to sønner med sig hjem til København, hvor den ene, Ove Rode, blev redaktør på Politiken og som indenrigsminister indførte den danske model af velfærdssamfundet, mens den anden, Helge Rode, blev en stor digter og far til skuespilleren Ebbe Rode.

Af familieformuen havde Margrethe Vullum nu ikke meget mere tilbage end tre tusinde kroner, som ganske vist også var en del penge i 1918. Men da hun havde hørt, at nogle af hendes unge teologistuderende ude fra Skovgaard skulle til at bygge en stor kirke til minde om Grundtvig, sendte hun sin søn Ove hen på posthuset, så at han kunne sende dem de tre tusinde kroner. De unge teologistuderende var i mellemtiden blevet værdige samfundsstøtter. Som tak for hendes ædelmodige gave sendte de hende en mappe med Peder Vilhelm Jensen-Klints trykte tegninger til kirken, der snart skulle bygges ude på Bispebjerg. Margrethe blev glad for at se tegningerne, men døde meget kort efter.

Tegningerne gik i arv og i arv og i arv; og for et års tid siden tænkte de sidste arvinger, at de ikke kunne blive ved med at slæbe rundt på de snart hundrede-årige billeder. Så de bar de gamle, men velbevarede tegninger ned i gården og smed dem i containeren og børstede støvet af fingrene.

Men en klog nabo så det: Helge Laursen. Han fiskede tegningerne op af skralde-spanden og ringede til Grundtvigskirken - og værsgo, I kan bare hente dem. Tegningerne blev hentet, og når kirken i år skal åbne et lille loftsmuseum med ting, der har forbindelse med kirkens byggeri, så vil tegningerne være hængt op. Til minde om Margrethe Vullum og spionpengene.

SPØRGEHJØRNET

Husum og sigøjnerlejr

Fra Jens Gibe, Niels Steensens Vej, Fredericia

Jeg har skrevet noget familiehistorie, (ikke af interesse for andre end min egen familie), og savner nogle fotos og andet stof om Gadelandet i Husum.

Da jeg var omkring 4 år, i 1937, husker jeg en sigøjnerlejr på en plads på Frederikssundsvej. Så vidt jeg erindrer lå den på en plads tilhørende et tømmerfirma.

Vi boede dengang direkte ned til Gadelandet, imellem vort hus og Frederikssundsvej lå et "Asyl". Lederen, en i mine øjne gammel dame, led ad Sct. Veits dans, hvor hun snurrede rundt om sig selv, mens hun talte med folk.

Børnene havde et lokum, bygget som et skur over grøften, der gik ud i gadekæret. Der var en række huller i et langt brædt, så en masse unger kunne bruge det ad gangen.

Før krigen flyttede vi til et ismejeri på Frederikssundsvej tæt på tømmerhandlen og sigøjnerlejren, måske nummer 350. Jeg husker, at jeg syntes det var synd for nogen af ungerne i lejren, så jeg forærede mit halstørklæde til en pige.

Vores huse lå i en lille rundkreds, en af naboerne var vist svensk skomager. Alt var primitivt dengang, lokum i haven, høns og ænder, men vi havde dog elektrisk lys. Kan I mon venligst anvise mig et link til nogen billeder og gerne noget tekst. med venlig hilsen, Jens Gibe

*

Svar fra Christian Kirkeby, Lokalhistorisk selskab:

Gadelandet som det hed i 1937, hvor Husum landsby endnu var intakt, eksisterer ikke mere. I dag er der en vej, der hedder Gadelandet, men den er beliggende mellem vejene Bystævnet og Åkandevej ved Utterslev Mose.

'Asylet' er *Husum Asyl* og eksisterer forsat, men i en anden bygning fra 1943 på Frederikssundsvej 298. Den hedder i dag *Husum Børnehave*. Asylforeningen blev stiftet i 1911.

Den grøft du omtaler blev kaldt for Husumgrøften, men blev gradvis tildækket med villabebyggelsen i Husum. Grøften gik under Frederikssundsvej og slyngede sig ned til Harrestrup å via Korsager Alle/Åvendingen. Som du fortæller var grøften ret meget spildevand og den havde en bredde af ca. 3 m. Denne Husumgrøft blev ved kloakeringen helt fjernet omkring 1940.

Sigøjnervogn Husum 1933. Sigøjnervogne på Klistermarken, opkaldt efter fabrikken for stivelse- og skoklister, der blev indrettet under 1. verdenskrig, hvor Dahl-Jensens porcelænsfabrik senere flyttede ind. Den store trælade til venstre hørte til Husum Bryggeri, og blev senere lade for I.C.Hansens tømmerhandel. (Foto fra Asger Fog: Husum, landsbyen der forsvandt, Brønshøj Museum 1993)

Sigøjnerlejren eksisterede frem til 1945, hvor de blev flyttet til Brushøjlejren ved Køge Bugt Banen, til fortrinsvis barakker i Pilestykket, Ellestykket o. lign. steder og ved Støvnæs Alle, Skoleholdervej, hvor Utterslev Skole ligger i dag.

Sigøjnerlejren i Husum lå, hvor Kobbelvænget går ud i Frederikssundsvej. Du omtaler en trælasthandel, som forsvandt i begyndelsen af 1990'erne. Desuden lå der Dahl-Jensen Porcelænsfabrik øst for Gl. Gadelandet. Endelig har der været en fabrik, der lavede klister og skostivelse, foruden Husum Bryggeri (hvidtøl) m.m.

På dit lokale bibliotek vil jeg anbefale, at du hjemlåner to bøger fra det tidligere Brønshøj Bibliotek, nemlig: 1) Asger Fog: Husum - Landsbyen der forsvandt, 1993 2) Lars Cramer-Petersen: Frederikssundsvej, - Fra Brønshøj Torv til Kagsbro, 1992.

*

Svar fra Helge Baun Sørensen, Lokalhistorisk Selskab

Kære Jens

Jeg vil ikke tilføje så meget til Christian Kirkebys detaljerede svar.

Men dog sende dig et par billeder fra vores arkiv + fra Asger Fogs bog om Husum, som jeg osse stærkt vil anbefale dig at låne på biblioteket. I den er landkortet, hvor du nok kan finde dit barndomshjem.

Jeg vender tilbage, hvis der dukker mere op. Vi råder over et meget fint udvalg af billeder fra Husum gamle landsby.

på genhør venlig hilsen

Helge

*

Svar fra Jens Gibe:

Tusind tak for de billeder du sendte, jeg er meget glad for at se dem. At finde ud af LIGE det hus jeg boede i, er noget af et puslespil. Huskeren er ikke, hvad den har været. Men så må jeg øve mig på at finde oplysninger om ejerne af husene fra Matrikelstyrelsen. Sigøjnerlejren ved tømmerhandlen ser ud som jeg erindrere det, et hav af unger, snotnæsedede og fulde af fut.

Jeg skal med det samme bestille bogen om Husum hjem fra Biblioteket.

Tak igen og hilsen fra Jens Gibe

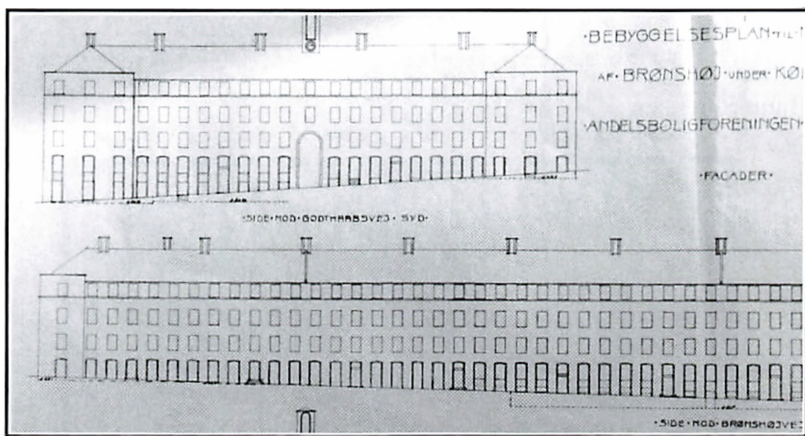
% % %

Andelsboligforeningen Godthaab

Kære Bo Öhrström,

Måske kan du og 'Lokalhistorisk Arkiv for Brønshøj, Husum og Utterslev' hjælpe mig med at identificere en bygning.

Vedhæftet er tegninger fra 1925, hvor det fremgår, at Kaj Gottlob og Hans Dahlerup Berthelsen for *Andelsboligforeningen Godthåb* skulle opføre en beboelsesbygning på hjørnet af Brønshøjvej og Godthåbsvej.

Jeg kan ikke identificere byggeriet, hvis det er blevet opført. Måske har I kort på arkivet, som har ændrede placeringer af de to veje? Jeg er interesseret i at vide, om huset er bygget, og i givet fald på hvilken adresse, det nu ligger.

Jeg er i gang med at skrive en bog om arkitekten Hans Dahlerup Berthelsen (1881-1939) til *Foreningen til Gamle Bygningers Bevaring*, og min baggrund er kunsthistorie og tidligere leder af J.F. Willumsens Museum i Frederikssund.

Jeg glæder mig til at høre fra dig og håber meget, at du kan hjælpe mig videre.

De venligste hilsener med tak fra Leila Krogh

*

Kære Leila Krogh

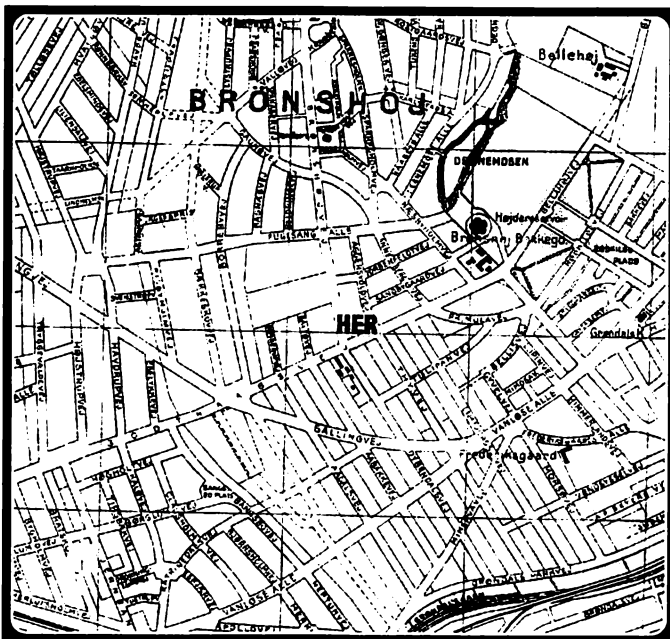
De tegninger du har vedhæftet, tyder på at det er karréen Bellahøjvej, Brønshøjvej, Torbenfeldtsvej og Aggervoldsvej. Det er i dag ingen andelsboligforening, men derimod ejerlejlighedsforening, ifølge Kraks Vejviser. Vil du mere i dybden med denne karré, er en mulighed at se byggesagen i Teknik- og Miljøforvaltnings Byggesagsarkiv, Njalsgade 13, st. Njalsgården, på matrikelnummer 3119 af Brønshøj.

Ejerforhold kan godt ændre sig, men vejnavnene i dette område har ikke ændret sig. Det kan kun være den karré. Tegningerne kan godt være nogle foreløbige til det egentlige byggeri, en såkaldt B-sag, som ikke eksisterer mere i kommunen. Med venlig hilsen, Christian Kirkeby

*

I forlængelse af Christians svar, kan jeg tilføje vedhæftede kort fra 1930, hvoraf det fremgår, at Godthåbsvej på den tid var meget længere end den er i dag. Den har slået et knæk til venstre ved Rødkilde skole og er fortsat helt til Ålekistevej. Meget lang vej. I dag hedder stykket Bellahøjvej. Dette forklarer mystikken omkring angivelsen: Hjørnet af Brønshøjvej/ Godthåbsvej, som altså ikke findes mere.

Venlig hilsen,
Helge Baun Sørensen

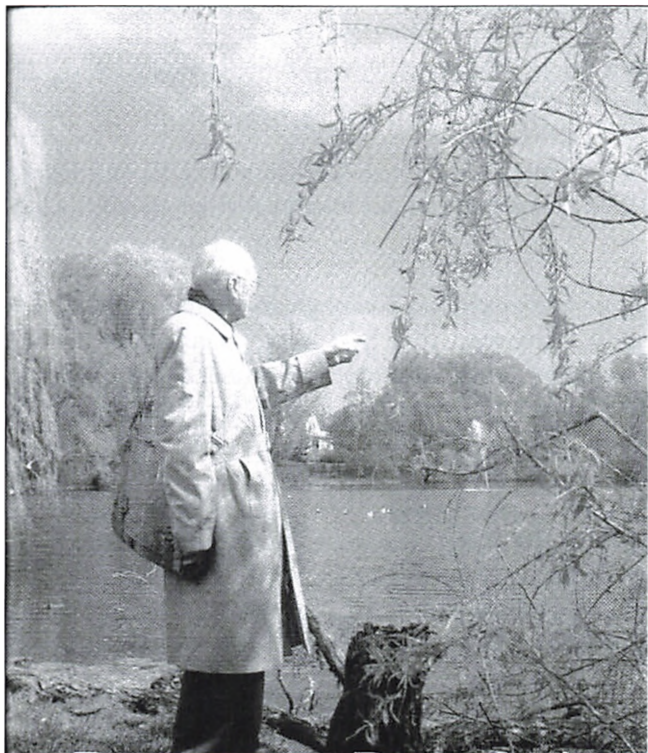

Mindeord om Asger Fog af Jens Peter Gjaldbæk

Lokalhistorikeren Asger Fog døde 95 år gammel den 5. marts 2015.

Han var medlem af Lokalhistorisk Selskab fra starten og deltog altid med stor glæde og entusiasme i vores møder og arrangementer. Han var en god fortæller og havde en stor viden om vores område, som vi kunne trække på ved mange lejligheder.

Jeg husker de mange ture rundt i Brønshøj og Husum med ham som guide, og jeg

vil altid mindes ham med den obligatoriske skuldertaske dybt koncentreret om at forklare nogle pointer.

Forsidebilledet fra en af hans bøger giver et meget karakteristisk billede af Asger Fog og viser hans store interesse for naturen, for det grønne Brønshøj og for det lokalhistoriske.

Asger Fog var i en menneskealder lærer på Korsager Skole. Han havde en speciel interesse i skolehaver, og han var leder af Biologisk Samling på Håbets Allé i en årrække.

Han udgav en række bøger om vores område som viser en stor alsidighed, såsom "Husum - landsbyen som forsvandt", "Brønshøj, Husum, Utterslev og Emdrups posthistorie", "Utterslev - fra landsby til storbyforstad", "Landsbyen Brønshøj før 1900", "Det grønne Brønshøj" og "Historien om et hus - Håbets Alle 5".

Asger Fog var et venligt og imødekommende menneske, og man kunne altid forvente en positiv reaktion, hvis man henvendte sig.

Æret være hans minde.

KORT NYT

ved Helge Baun Sørensen

- **Blomsterhytten** på Brønshøj Torv lukker alligevel ikke !

Det er blevet meddelt, at den kendte blomsterhandel på Brønshøj Torv skulle lukke pr 1 maj 2015. Men da der ikke er opnået enighed om betingelserne med Brønshøj Menighedsråd, fortsætter butikken indtil videre som hidtil.

- **Åbent hus** i Lokalhistorisk arkiv. Der er åbent i arkivet i Pilegården på torsdage i juni, august, september og året ud, som følger:

11. og 18. juni - juli ferielukket - 6. og 20. august - 3. og 17. september - 8. og 22. oktober - 5. og 19. november - 3. og 17. december.

Kom og kig på billeder eller gamle numre af Brønshøj-Husum avis. Få en snak og en kop kaffe. Vi er åbne for alle spørgsmål om det lokalhistoriske og vil hjælpe, så godt vi kan.

- **Vandtårnet** på Brønshøjvej er blevet en slags vartegn for bydelen. Det har i længere tid været ude af brug og har været til salg. I marts måned blev det bekendtgjort, at Københavns Kommune køber vandtårnet og grunden, det ligger på. De lokale spejdere får bygget nyt klubhus her, men hvad tårnet skal bruges til, henstår indtil videre i det uvisse.

- **Husum bibliotek** befinder sig i den gule bygning ved siden af Føtex på Frederikssundsvej 284. I kommunen har det været overvejet at lukke biblioteket pr 1. dec. for derved at spare en del millioner. Men planen er indtil videre skrinlagt, sådan at biblioteket fortsætter. For Lokalhistorisk selskab har det stor betydning, da vi i flere år har nydt godt af at have et fjernarkiv på bibliotekets loft, hvad vi så kan fortsætte med.

- **Golden Days** finder sted i september måned og i år er temaet *kulturarv*. Lokalområdet er med i form af en udstilling på Rytterskolen, hvor man vil kunne opleve seks af bydelens markante seværdigheder beskrevet i tekst og plancher: Bellahøjhusene, Tingbjerg, Brønshøj kirke, Havebyen Brønshøjholm, Husumvolden og Vandtårnet. I weekenden d. 12.-13. september vil der desuden være adgang til Vandtårnet, hvor man vil kunne opleve bygningen indefra og se en stor plancheudstilling om den spændende bygning med bl.a. arkitekt Lundings originale tegninger.

BILLEDAFTEN I PILEGÅRDEN tirsdag den 5. maj 2015 af **Helge Baun Sørensen**

Lokalhistorisk selskab havde inviteret alle interesserede til at komme og kigge gamle billeder i Pilegårdens store lokale på 1.sal, og fremmødet var overvældende.

Bydelen har undergået store forandringer, særlig i årene 1910-1940, hvor landsbymiljøet med kro, smed og bondegårde måtte vige for store etageejendomme, skolebyggerier, vejudvidelser, sporvognslinjer og fremvæksten af de store villakvarterer. Alt dette fik vi set med egne øjne: Bellahøj med den berømte kælkebakke og de mange små kolonihaver fra tiden før Bellahøjhusene skød op. Husum landsby i 1930'erne med gadekær og stokroseidyl, som forsvandt o. 1969 og gav plads for moderne boligbyggerier og en stor Føtex. En akvarel af Brønshøj kirke o 1900, hvor den ligger frit på sin bakke med marker ned til Utterslev Mose. Et landkort fra 1955 over Tingbjerg med angivelse af en halv snes kolonihaver, f. eks. Sollyst, Kratz-Minde, Alliance og Ellegården, der alle måtte lade livet i forbindelse med Tingbjerg bebyggelsen i 1960'erne. Et luftfoto af Grundtvigskirken som helt ny og kun med tårnet færdig, og omgivet af marker.

Som et særligt indslag fik vi fortalt historien om Løvens Kemiske Fabrik, der rykkede ind på Pilegården i 1926. Medicinalfirmaet havde enorm succes med Albyl-piller og hormoner og udvidede med den røde bygning langs Brønshøjvej i 1942.

Blandt de fremmødte var Finn Gravesen, hvis faster arbejdede på Løvens Kemiske i 1940'erne. Han fortalte hendes gribende historie med at få til opgave at opfinde og udvikle penicillin, som man i 1942 kun kendte af omtale og fra videnskabelige artikler. Det lykkedes hende sammen med kolleger at nå frem til et brugbart produkt. Og inden det blev sat endelig i produktion tog de på Bispebjerg Hospital, hvor de fik lov at anvende det på en dødsmerket kvinde. Virkningen var øjeblikkelig, to dage efter spiste hun, og hun blev rask og blev en gammel dame. Efter den historie var der spontant bifald fra salen.

Tilstede med supplerende bemærkninger var desuden et par medarbejdere fra Leo Pharma, som firmaet hedder i dag. Fabrik og domicil er beliggende i Ballerup, hvortil de flyttede i 1958. Det gav en særlig atmosfære at høre historien om et firma, der netop havde haft til huse i den bygning, hvor vi var forsamlet.

Lokalhistorisk Billedaften var en stor succes med udveksling af nysgerrige spørgsmål og vidende svar. Det er et arrangement, der med garanti vil blive gentaget og sikkert som en fast tilbagevendende begivenhed i Pilegården.

Lokalhistorisk Billedaften i Pilegården på Brønshøjvej, hvor Løvens Kemiske Fabrik indtil 1958 havde til huse. 75 lokalinteresserede var mødt op, og viden og minder blev udvekslet.

MØDER og ARRANGEMENTER

Lørdag den 6 juni 2015 kl. 9.00 til 16.00:

Sommerfest på plænen ved Grundtvigs Kirke. Lokalhistorisk Selskab for Brønshøj, Husum og Utterslev har på pladsen en stand sammen med Foreningen Kulturturnet. Kig forbi!

Tirsdag den 9 juni 2015 kl 16.30-18.30:

Naturvandring i Brønshøj Kirkemose. Vi gentager succes'en fra sidste sommer, hvor den vidende og veloplagte naturvejleder, Troells Melgaard viste rundt på Langholmen i Utterslev Mose. Denne gang skal vi med ham rundt om Kirkemosen og høre om dens historie, dens fauna og flora.

Mødetid: Kl. 16.30. Mødested: Hjørnet af Brønshøj Kirkevej og Pilesvinget. Her forefindes P-pladser. Tilmelding: bo.oehrstroem@gmail.com

Lørdag den 13 juni 2015 kl. 6.00-8.00:

Grøn Hverdags Nattergaletur i Utterslev Mose med biolog Lars Clark som guide. Mødested: Bispebjerg Torv kl. 6. Morgenkaffe og morgenbrød efter turen i Ka-

rens Hus for 30 kr. Gerne tilmelding til morgenkaffen til Jørgen Martinus på tlf. 2888 0252. Agendaforening Nordvest

Lørdag den 29 august 2015 kl. 14.00:

Hvad gør Gladsaxe ved truslen om monsterregn? Rundtur på cykel med grøn guide Jesper Bjerring Larsen, som viser og fortæller om Gladsaxes klimatilpasning. Oplysning om mødested: joergensen.tom@mail.com eller tlf. 2653 8091. Agendaforening Nordvest

Torsdag den 10 september 2015 kl. 15.00-17.00:

Tur på Vestvolden. Vi skal opleve Den historiske Vold med Niels Eriksen, der er rundviser på museet. Vi skal se et par af de gamle bunkers og der vil være dias-show i Artillerimagasinet. Vi slutter af med kaffe og kage (pris 20 kr.). Mødetid: 14.50 Mødested: P-pladsen for enden af Rødovre Parkvej.

Transport: Bus linje 13 til Rødovre Parkvej ved Espehus og Korsdalsvej, derefter en kort gåtur. Tilmelding: bo.oehrstroem@gmail.com

Søndag d 27 september 2015 kl 9.00 - 16.00

Befæstningsdagen. For alle der har lyst til en søndag i grønne områder med rig mulighed for historiske oplevelser og med et væld af aktiviteter på Vestvolden i Rødovre.

Tirsdag d 6 oktober 2015 kl. 19.30-21.30

Lokalhistorisk Billedaften i Pilegården

Kom og se flere gamle og nye billeder fra bydelen på stort lærred! Bellahøj før punkthusene blev bygget og historien om Bella Bio og biografejer Oluf Hansen. I anden del er emnet *Brønshøj på film*, hvor vi opsporer locations fra bydelen.

Sted: Pilegården, Brønshøjvej 17, Salen på 1 sal. Alle er velkomne. Ingen tilmelding.

Kort information om kontingentbetaling

Medlemskontingentet opkræves årligt i juni måned og dækker frem til næste juni. Dvs. at det kontingent, der opkræves med girokortet udsendt sammen med dette nummer af bladet, dækker medlemskab frem til juni 2016.

Nye medlemmer, som melder sig ind inden nytår 2015/2016, får dækket medlemskab frem til juni 2016.

Nye medlemmer, som melder sig ind mellem nytår 2015/2016 og juni 2016, får dækket medlemskab frem til juni 2017.

Mvh Kassereren

Lokalhistorisk Selskab for Brønshøj, Husum og Utterslev

Hjemmeside: www.lokalhistorie-bhu.dk

Facebook: Lokalhistorisk for Brønshøj, Husum og Utterslev

Formand: Bo Öhrström, Dyssevænget 74, 2700 Brønshøj, tlf. 4046 9984
e-mail: bo.oehrstroem@gmail.com

Næstformand: Helge Baun Sørensen, Upsalagade 4, st.tv., 2100 Kbh. Ø,
tlf. 2423 8280, e-mail: hbs@nr83.com

Christian Kirkeby, Ernst Meyers Gade 20, 1772 Kbh. V, mobil 2546 8917,
e-mail: chr.kirkeby@live.dk

Kasserer: Anne Brix Christiansen, Dyssevænget 74, 2700 Brønshøj,
tlf. 3150 9205, e-mail: anne.brix.christiansen@gmail.com

Anne-Lise Crety, Bjernedevej 13, 2700 Brønshøj, tlf. 3871 4485
e-mail: alk.cre@gmail.com

Manfred Crety, Bjernedevej 13, 2700 Brønshøj, tlf. 3871 4485
e-mail: mcretym@gmail.com

Redaktør af Nyt fra Lokalhistorien:

Thomas Viggo Pedersen, Tagensvej 256, st.tv., 2400 København NV,
tlf. 3581 1233 / 2812 4024, e-mail: thomas@viggopedersen.dk

Suppleanter:

Svend Ole Nielsen, Birkedommervej 93, 1, 2400 København NV, tlf.
3887 1049, e-mail: svole2@gmail.com

Karen Højgaard, Fjenneslevvej 14, 3.th., 2700 Brønshøj
tlf. 4141 8518, e-mail huleboer@youmail.dk

Kontingent for 2015: 150 kr. for enkeltmedlemmer, 200 kr. for husstandsmedlemskab og 200 for foreninger/institutioner m.m.

Bankkonto ved kontingentindbetaling: reg.nr. 9570, konto 4 99 24 58

tryk: Tryk & Kopiservice, Toftemosevej 35, 2650 Hvidovre, tlf. 2713 2020